

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата історичних наук Лупаренка Григорія Володимировича на дисертаційне дослідження Бороздих Наталії Вікторівни «Популяризація науки в Україні: історико-методологічний аналіз (90-ті рр. ХХ початок ХХІ ст.)» представленої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки

Актуальність дослідження не викликає жодного сумніву як з науково-теоретичного так і практичного погляду. Досліджувана проблема є надважливою. Від вирішення проблем, які досліджує дисертант залежить не лише майбутнє вітчизняних наукових установ, а розвиток науки як окремої галузі діяльності. Значна кількість питань, які нині потребують негайного вирішення, безпосередньо чи опосередковано стосуються питань популяризації науки в Україні. Це популяризація науки з метою: кількісного примноження і якісного зростання наукових кадрів, залучення ресурсів, розширення сфер безпосереднього впливу на виробництво, скорочення терміну впровадження винаходів, поглиблення можливостей наукового пошуку, розширення можливостей наукових установ та реалізація рекреаційної функції як природнього потягу людини до нового, цікавого, незвіданого. Набуває раніше небачених темпів оцифрування суспільства і його діяльності. Ефективність використання традиційних і новітніх інформаційних ресурсів залежить від багатьох показників, які потребують вивчення.

Актуальність дослідження підтверджується його виконанням відповідно до загального напрямку наукових досліджень «ДУ Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України», у межах тем: «Формування привабливості професії вченого та позитивного ставлення українського суспільства до науки» (державний реєстраційний № 0115U005345) та «Програмно-цільові наукові дослідження та трансформації професії вченого (методологічний і соціокультурний аналіз)» (державний реєстраційний № 0118U100580).

Метою роботи стало «комплексне історико-методологічне дослідження популяризації науки в Україні в 90-ті роки ХХ – початку ХХІ ст., аналіз

традиційних та новітніх форм і функцій популяризації науки з врахуванням сучасних тенденцій та світового досвіду».

Для досягнення головної мети дослідження, автор визначає та вирішує ряд вагомих задач. Окремо варто відміти задачі які потребували реалізації навичок глибокого наукового аналізу, кропіткої, системної роботи із статистичними даними:

- проаналізувати форми та функції популяризації в ретроспективі та виявити перспективні напрямки розвитку популяризації науки у світі;
- дослідити сучасну інфраструктуру популяризації науки в Україні: науково-популярної літератури, науково-популярних журналів, науково-технічних музеїв, використання можливостей Інтернет;
- дослідити діяльність НАН України в галузі популяризації досліджень;
- висвітлити особливості популяризації наукових знань як дискурсу щодо здобутків та ризиків новітніх технологій.

Відповідно до сформульованих задач обрано і методику дослідження. Використання нарративних методів дослідження, не зважаючи на наближеність досліджуваного періоду до сьогодення, все ж не обтяжують роботу, підтверджують висловлені автором припущення.

Автором визначено об'єкт дослідження – популяризація науки в історичному, методологічному, соціокультурному аспектах, та виділено предмет – особливості популяризації науки в Україні у 90-х роках ХХ – поч. ХХІ ст. та виявлення тенденцій розвитку і перспектив.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що в ньому вперше здійснено науковий аналіз популяризації наукових досягнень з використанням сучасних новітніх можливостей інформаційно-комунікаційних технологій так і «традиційних» прийомів та форм. Зафіксовано розширення функцій і зміну форм популяризації науки, ускладнення методики та адаптації популяризації до потреб окремих груп суспільства. Отримали подальший розвиток ідеї про необхідність переходу популяризації науки від індивідуальної подвижницької діяльності вчених до включення їх у системну роботу, яка провадиться підготовленими фахівцями.

Структура дисертації відповідає вирішенню поставлених завдань і реалізації мети дослідження. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури з 366 позицій, додатків. Кожен розділ складається з підрозділів і висвітлює окремі аспекти теми.

Широка джерельна база та використані методи дослідження засвідчують достовірність отриманих результатів. Висновки логічні і демонструють високий фаховий рівень дисертанта. Основні положення та результати дисертаційної роботи достатньо повно оприлюднені у 18 публікаціях, з них чотири у журналах, що входять до переліку ДАК України як фахові видання та дві статті у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз.

Автореферат дисертації ідентичний за змістом з основними положеннями дослідження і оприлюднює, найважливіші наукові результати здобувача.

У першому розділі дисертації розглянута джерельна база та історіографія проблеми, висвітлена методика дослідження.

У другому розділі «Трансформації предмету та завдань популяризації науки» сформульовано основні поняття та концепти дослідження. Визначено, що становлення процесу популяризації наукових знань відбулося в епоху Просвітництва. В час становлення природничо-наукових знань і формування нової соціальної верстви – вчених. Розглянуто виникнення наукової журналістики з формату «мистецтва перекладу» з наукової мови на доступну загальноживану мову. Окреслено напрямки та тенденції розвитку наукової журналістики. Висвітлено систему наукових комунікацій та їх розвиток від спонтанних людських контактів через використання складних інформаційних систем, озброєних цифровими технологіями, до моделі «громадської залученості в науку і технології». Узагальнено соціологічні дослідження, що засвідчують ставлення суспільства до науки, його поінформованість досягненнями в науковій діяльності.

Третій розділ «Стан та перспективи розвитку популяризації науки в Україні». Висвітлено стан наукової журналістики в Україні. Обґрунтовано потребу в підготовці фахових журналістів з використанням новітніх технологій форм навчання. Проаналізовано кількісні показники популяризації діяльності

установ НАН України. Висвітлено тенденцію освоєння цифрового інформаційного простору, застосування різноманітних форм популяризації досягнень і залучення громадськості. Висвітлено діяльність науково-популярних журналів. Проаналізовано напрямки роботи журналів, визначено специфіку їх роботи та аудиторію. Висвітлюючи діяльність музейних установ автор вірно визначила зміни у концепції освітньої і виховної роботи науково-технічних музеїв – від пропаганди до комунікації. Особливістю вітчизняного музейництва залишається те, що основною функцією музею є документування та освітньо-виховна діяльність. Відзначено зміну класичної наукової публічності на медійну комунікацію та презентацію наукового доробку. Поряд з тим, виявлено ознаки імітації наукової комунікації, а подекуди викривлення інформації та хаотичність її подачі. Проаналізовано діяльність найпопулярніших вітчизняних науково-популярних сайтів, груп та блогерів. Зазначено динамічний розвиток форм роботи в Інтернет-медіа-просторі.

Висвітлюючи позитивні сторони роботи варто вказати на недоліки:

- занадто розлогим є висвітлення актуальності дослідження;
- С. 29 висвітлюючи «радянський період» популяризації варто зазначити 30-50-т рр. ХХ ст. як період популяризації інженерної діяльності;
- С. 82. варто чітко вказати на відмінність музеїв від освітніх центрів та установ, які пропонують інтерактивні атракції;
- С. 94. аналізуючи зацікавленість громадськості станом наукових досліджень в країні потрібно враховувати переломні суспільні зміни, які неминуче змінюють акценти суспільного інтересу;
- С. 139. дещо некоректно проаналізовано статистичні данні, які насправді зафіксували як зростання так і зниження вказаних показників;
- визначаючи діяльність науково-технічних музеїв, варто висвітлити в яких сферах наукового знання, в яких галузях наук вони працюють.

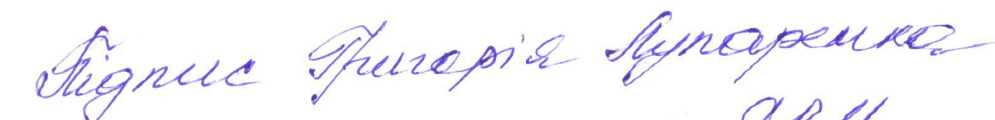
Проте, вказані зауваження мають переважно рекомендаційних характер, є дискусійними і не впливають на високий науково-теоретичний рівень і практичне значення дисертаційного дослідження, не змінюють його зальної позитивної оцінки.

Таким чином, дисертаційна робота Бороздих Наталії Вікторівни «Популяризація науки в Україні: історико-методологічний аналіз (90-ті рр. ХХ початок ХХІ ст.)» виконана на належному фаховому рівні, є самостійним, завершеним, науковим дослідженням, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), а її автор Бороздих Наталія Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук із спеціальності 07.00.07 – історія науки і техніки.

Офіційний опонент:

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділом Державного
політехнічного музею при
НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського»

 Григорій ЛУПАРЕНКО

завідувач відділом Державного
політехнічного музею при
НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського»
